

Matkronan 2020 - Vem får vad?

Denna rapport redogör för hur de pengar vi lägger på en matkasse i dagligvaruhandeln fördelas mellan de olika aktörer som förser oss med varorna: bonden, livsmedelsindustrin, importen, matbutiken och staten. Vi kallar det för Matkronan. Vi tittar på fördelningen idag samt förändringen över tid. Vi tittar också på hur fördelningen skiljer sig när importerade varor räknas bort samt hur fördelningen ser ut för olika svenskproducerade varor. Detta är förhållanden som LRF har följt över längre tid. Den senaste rapporten från 2019 pekade på ett eventuellt trendbrott när det gäller bondens andel av Matkronan. Pekar prognosen för 2020 i samma riktning? Och vad är potentialen?

Innehållsförteckning

1. Bondens andel av Matkronan kvar på 9%	2
2. Halvering för bonden på 25 år	2
3. Potential för bonden på 20%	4
4. Bondens andel varierar mellan olika livsmedel.....	5
5. Metod Matkronan	7
5.1. Produktvisa beräkningar	8

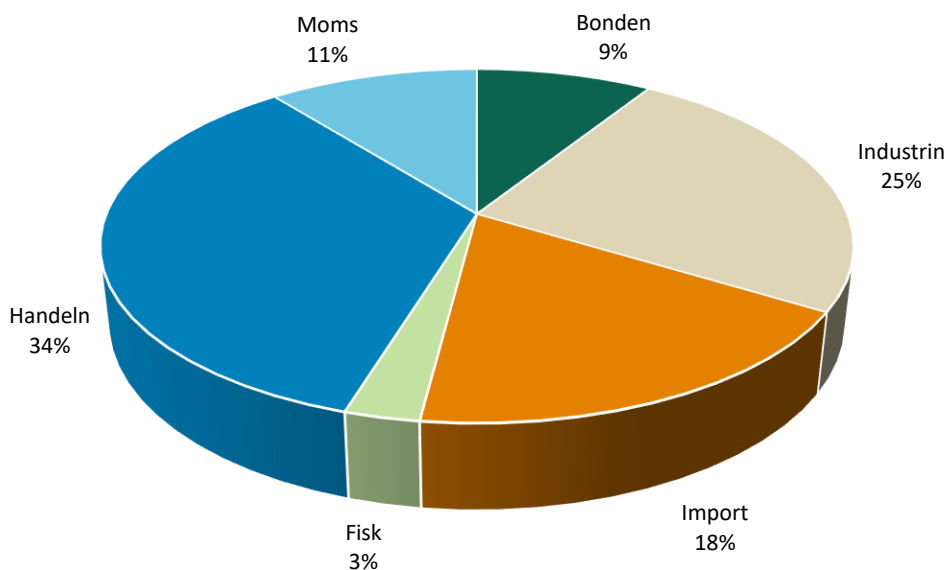

1. Bondens andel av Matkronan kvar på 9%

När vi handlar livsmedel i butik så hamnar endast 9 procent av vår köpesumma hos den svenska bonden. Staten får väl så mycket, 11 procent, i moms. En betydligt större del av pengarna stannar hos handlaren och grossisten, motsvarande 34 procent. Det är också en stor del, 18 procent, som går till import, det vill säga till bönder och industri i andra länder. Den svenska livsmedelsindustrin får 25 procent av pengarna. Då ingår all förädling där den slutliga produkten säljs på den svenska marknaden oavsett om råvaran är svensk eller importerad. Tre procent av pengarna från den svenska Matkronan går till fiskare och fiskindustri.

En viktig skillnad mellan bondens andel och övriga svenska aktörer är att bondens andel ska täcka samtliga kostnader för att producera varan medan råvarukostnaden redan är betald för i övriga led. Räknat på samma sätt som för övriga aktörer skulle bonden enbart få 5 procent av Matkronan. Fyra procent går vidare till dem som förser bönderna med förnödenheter av olika slag.

Matkronan 2020

2. Halvering för bonden på 25 år

För 25 år, sedan när beräkningarna började, var det annorlunda. Då fick den svenske bonden nästan dubbelt så stor andel av pengarna. Skillnaden beror främst på att vi köper alltmer importerad mat. Den importerade maten består av råvaror till svensk industri, delvis förädlade varor och färdiga produkter till handeln. Till viss del är det livsmedel som skulle kunna produceras i Sverige men som är billigare eller har andra egenskaper som gör att konsumenten väljer den utländska varan, vanliga exempel är hårdost och lammkött. Det importeras också varor som inte kan produceras här, till exempel tropiska

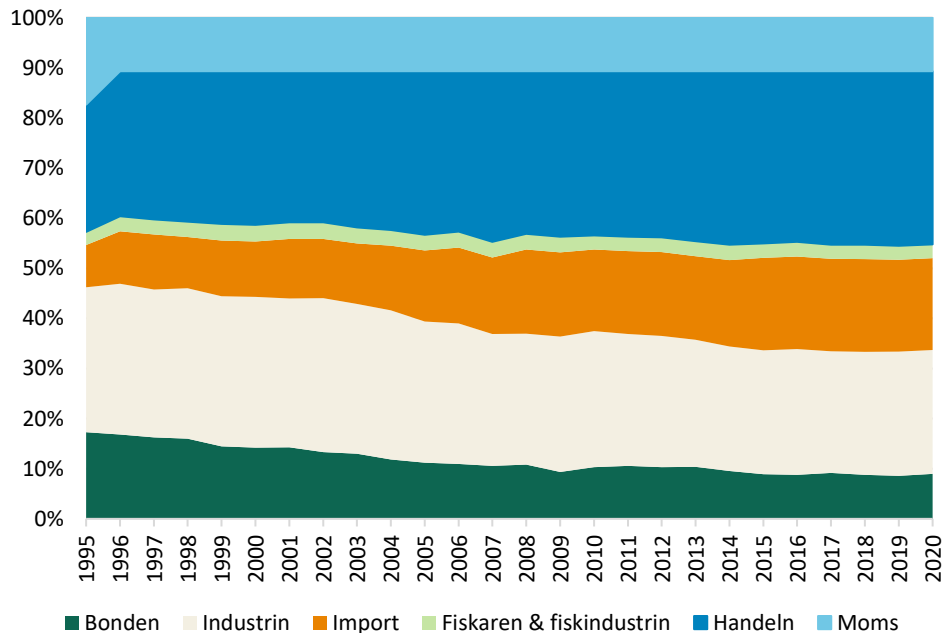

frukter. Även de senare konkurrerar indirekt med svenska varor då de fungerar som substitut till dessa.

Samtidigt som den svenska bondens andel av konsumtionsvärdet i butik nästan har halverats har importens andel mer än fördubblats, en ökning med 118 procent sedan EU-inträdet 1995! Den svenska livsmedelsindustrin tappar också andelar av Matkronan. Industrins marginaler har förändrats över tiden och de senaste 18 åren har marginalerna minskat. Den stora skillnaden är dock att en allt större del av det vi köper har förädlats av industrier i andra länder. Ändå bidrar svensk livsmedelsindustri till den ökade importen genom att de använder alltmer importerad råvara. Idag är 40 procent av industrins råvaror importerade. För 25 år sedan var bara 17 procent importerat.

Handeln, som inte är utsatt av importkonkurrens, har ökat sin andel av Matkronan. Det stora lyftet var 1996 när matmomsen sänktes. Därefter har handels andel ökat sakta från 29 till 34 procent. En orsak är att marginalerna i handeln har ökat något över tiden såväl i detaljistledet som i grossistledet. En annan viktig förändring är att en allt större del av maten går via grossisterna. Här spelar den ökande importen stor roll. Importen går vanligtvis via grossister och många fall är det just grossisterna som är importörer. Den svenska livsmedelsindustrin säljer i högre grad direkt till butik.

Matkronan, andel av slutpriset i butik

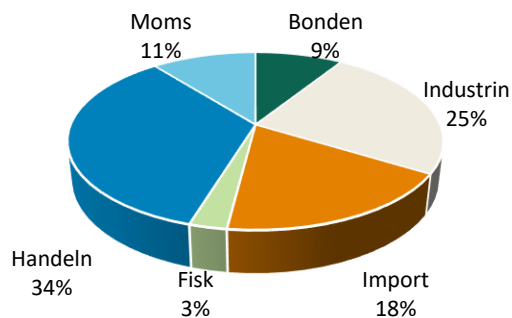

3. Potential för bonden på 20%

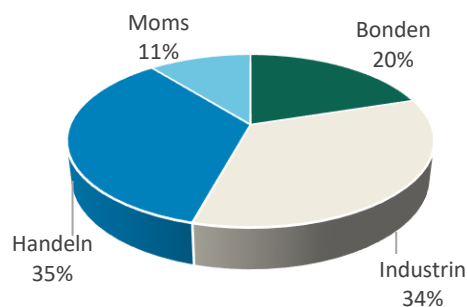
Läget är ett helt annat om Matkronan beräknas för de livsmedel som har svensk jordbruksråvara. Då får bonden en större del av pengarna, 20 procent. Industrin får 34 procent och handeln tar även här 35 procent av pengarna. Staten tar de sista 11 procenten i moms.

Matkronan 2020

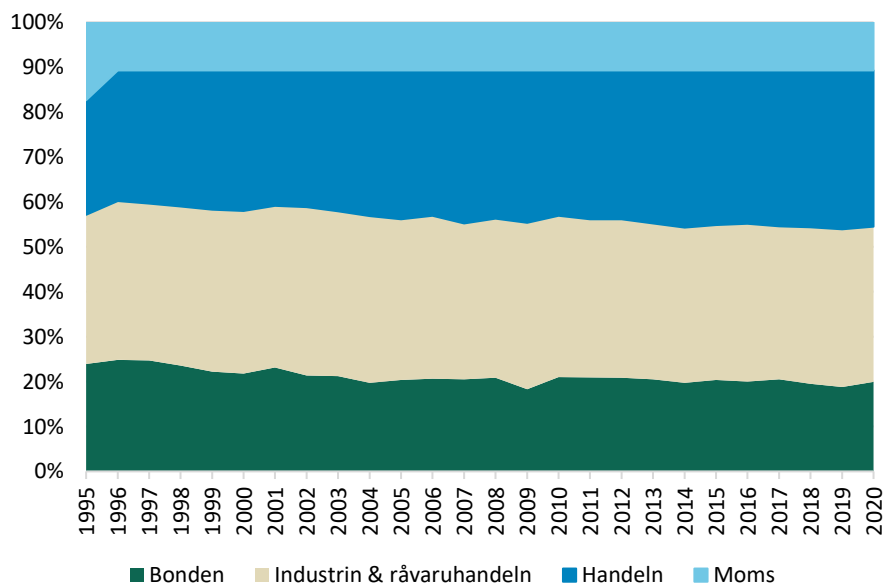
Matkronan 2020

enbart svensk jordbruksråvara

Utvecklingen för livsmedlen med svensk råvara har varit relativt stabilt ända sedan momsen sänktes 1996. Bondens andel av värdet från de svenska produkterna minskade fram till 2004. Den har sedan legat relativt stadigt runt 20 procent. Denna nivå indikerar en potential för andelen till den svenska bonden, dvs över 10 procentenheter högre än situationen idag. En potential som har utväxling när konsumenten efterfrågar allt mer svenskt.

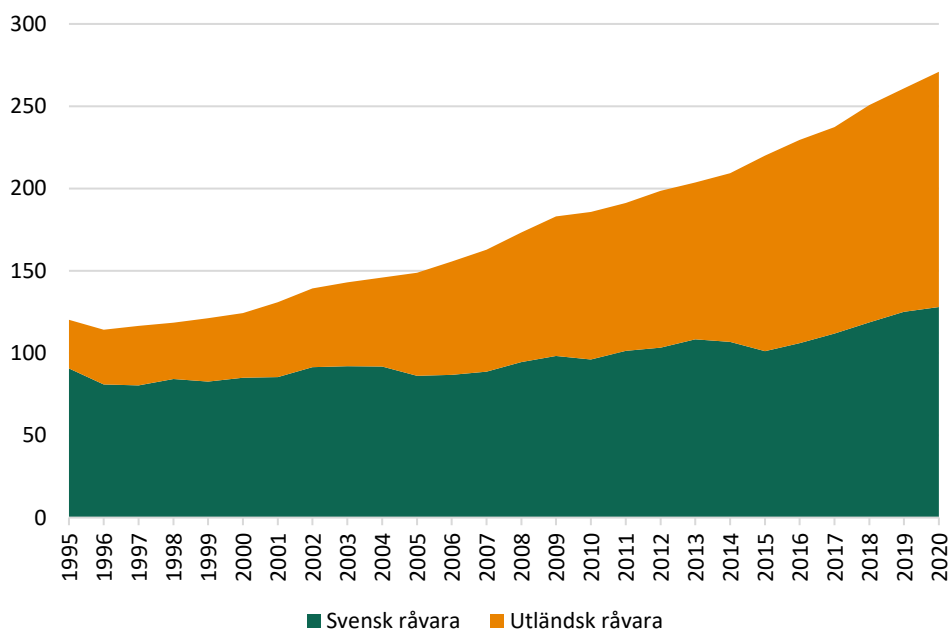
Matkronan, andel av slutpriset i butik för varor med svensk jordbruksråvara

En sak som döljs lite i Matkronan är att handeln och staten drar in stora pengar på den importerade maten eftersom en stor del av handelns marginaler och statens momspengar kommer just från importerade livsmedel. Idag är halva försäljningsvärdet från livsmedel med jordbruksråvara baserade på importerad råvara. 1995 kom bara en fjärdedel av värdet från produkter med utländsk råvara. Den fisk som säljs är också i huvudsak baserad på utländsk råvara.

Försäljningsvärde i butik för varor med svensk respektive utländsk jordbruksråvara

4. Bondens andel varierar mellan olika livsmedel

Det är också stor skillnad i hur stor del av slutpriset som kommer bonden till godo mellan olika produkter även om de har svensk råvara. Till en förädlad vara som en jättefranska som kostade 25 kronor i butik hösten 2020 gick det åt ett drygt kilo vete, därtill lite olja och socker. Antar vi att dessa råvaror kom från svenska gårdar så gav det cirka 1,70 kronor till producenterna, det vill säga knappt 7 procent. Den största delen av pengarna gick till industrin, som förutom övriga råvaror som inte kommer från jordbruket, även betalade för själva förädlingen av limpan.

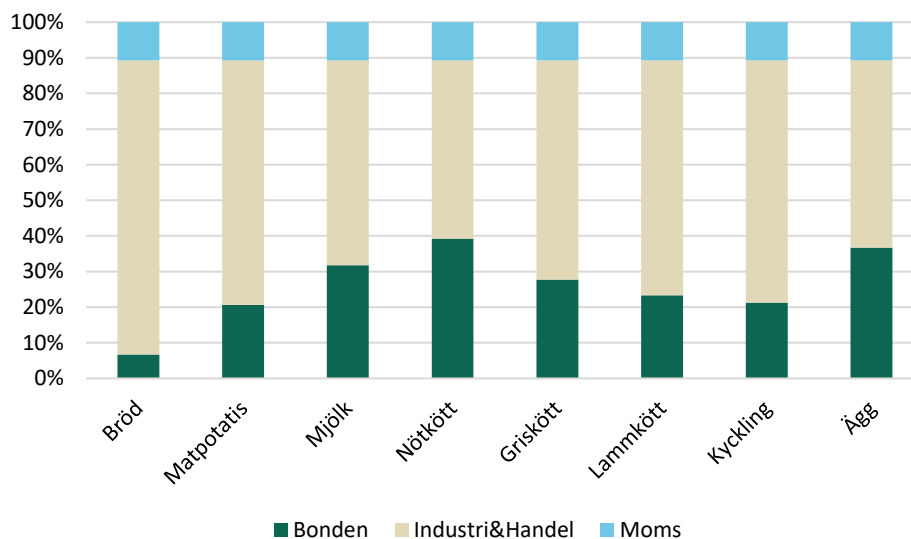
För potatis ser det helt annorlunda ut. Det är en mindre förädlad vara, vilket gör att bondens andel är högre än för till exempel bröd. Priset för potatis skiftar från år till år men hösten 2020 kostade ett kilo potatis kring 12 kronor i butik. Drygt en krona av detta var moms. Bondens pris för ett kilo potatis var vid samma tidpunkt 2,23 kronor. Eftersom det är visst svinn i handeln köper de in mer än vad som säljs. Svinnet har uppskattats till 10 procent vilket innebär att handeln köpte in 1,1 kilo för varje kilo som såldes. Det medför att bonden fick 20 procent av det som konsumenten betalade. Om

potatisen säljs i mer förädlad form till exempel som pommes frites eller som chips blir bondens andel avsevärt mycket lägre, mer likt bröd.

Mjölken har en tredje bild. En liter mellanmjölk kostade 9 kronor i butik hösten 2020. En krona var moms. Åtta kronor fördelades mellan handel, mejeri och bonde. Avräkningspriset för ett kilo mjölk låg kring 3,80 kronor. En stor del av mjölkens värde är dock kopplat till mjölkfettet. Den invägda mjölken har en fetthalt på 4,2 procent men en stor del av fettet tas bort vid tillverkningen av mellanmjölk. När priset till bonden räknas om till en råvara med fetthalten 1,5 procent blev priset bara 2,80 kronor per kilo. Det medför att bonden fick 32 procent av vad konsumenten betalade.

Matkronan produktvis 2020 varor med svensk råvara

Köttprodukter ger ytterligare en annan bild. Vid köp av nötkött hamnade 39 procent av vad konsumenten betalar i butik hos bonden. För griskött var bondens andel 28 procent, för lamm 23 procent och för kyckling 21 procent. Slakt och styckning är en stor kostnad som ska täckas samt i vissa fall vidareförädling av produkter så som charkuterier. Nötköttet får högst andel till bonden eftersom det är en relativt dyr produkt med mindre påslag. Nötköttet säljs också ofta med något lägre förädlingsgrad än gris och kyckling. Större delen av grisen säljs i form av charkprodukter medan nötköttet i huvudsak säljs som styckningsdelar och färs. Lammköttet bryter mönstret med en låg andel till bonden trots ett högt kilopris. Förklaringen ligger i att det är en liten produkt som därmed är dyrare att hantera i slakt, förädling och handel.

Äggen har stora likheter med potatisen. De säljs i huvudsak till konsument utan annan förädling än tvättning, sortering och paketering. Bondens andel blir då så stor som 37 procent. I vissa fall har bonden eget packeri och står då själv även för förädlingen men det är inte inräknat här.

Hur mycket som hamnar hos bonden och hur mycket som går till industri eller butik skiljer sig alltså mellan olika typer av råvaror men det kan också skilja mycket mellan varor från samma råvara. Desto mer förädlad en vara är desto mindre andel går generellt till bonden då det krävs fler led och därmed kostnader mellan den vara som bonden säljer och den vara som konsumenter köper. Det kan också skilja något mellan ekologiska varor och konventionella men det är inget som har undersökts noggrannare i den här rapporten. Om en vara är närproducerad kan också spela in, det blir lägre kostnader för transport och mellanleden kan minska.

5. Metod Matkronan

Bondens andel beräknas utifrån värdet av den jordbruksråvara som produceras i Sverige och som blir livsmedel eller alkoholfri dryck i butik. Detta relateras sedan till det totala värdet av konsumtion av livsmedel och alkoholfria drycker i butik. Värdet för jordbruksråvaran räknas på det sätt som är brukligt för de olika produkterna. Skillnaden ligger främst i vem som betalar transporten från gård till uppköpare. Mjök och kött har pris vid bondens grind medan spannmål och matpotatis har pris hos mottagaren. Bondens andel ska då täcka kostnaden för transporten från gården.

Importvärdet av livsmedel fås från SCBs varuimport som justeras för det som går till offentliga sektorn och privata restauranger. Importen har också i möjligaste mån justerats genom att räkna bort det som vidareexporteras. Fisk och skaldjur ingår inte i importvärdet. De redovisas separat.

Industrins marginaler beräknas med hjälp av data från SCB:s Företagens ekonomi. Påslaget beräknas genom att ta kostnaderna för råvaror genom omsättningen. Andelen livsmedelsråvara antas vara 80 procent av den totala kostnaden för råvaror och handelsvaror. I övrigt ingår bland annat förpackningar, tillsatser, förbrukningsmaterial i produktionen och legoarbete. I dryckesindustrin antas livsmedelsråvara vara 50 procent av den totala kostnaden för råvaror och handelsvaror. Ett genomsnitt för olika livsmedelsindustrier räknas ut och relateras sedan till värdet av livsmedlen när de går in i butiksled. Fiskindustrin redovisas tillsammans med fiskråvaran.

Handelns marginaler beräknas på liknande sätt som för industrin. Täckningsbidraget beräknas både för partihandel och detaljhandel av livsmedel. Försäljningen av livsmedel antas ha samma marginaler i stormarknader som i specialiserade livsmedelsbutiker. Andelen av varorna som passerar grossistledet skattas utifrån omsättningen i partihandeln i relation till inköpen från detaljhandeln.

Värdet för fisk och skaldjur beräknas separat. Utgångspunkten är försäljningsvärdet för fisk, skaldjur och produkter därav enligt data från Nationalräkenskaperna. Baserat på det beräknas moms och handelns påslag. Beloppet som är kvar är det som går till fiskråvara och förädlingsindustri för fisk. Denna andel redovisas som fisk oberoende av om produkten är svensk eller importerad.

Momsen motsvarar 11 procent av det totala värdet av det som säljs i butik.

5.1. Produktvisa beräkningar

För de enskilda livsmedlen har uppskattningar gjorts av vad priset är i butik och hur mycket avräkningspriset till bonden är för motsvarande produkt. Butikspriserna avser oktober 2020 och är genomsnitt för några webbutiker hos Ica, Coop och Willys. Pris till bonden hämtas från Jordbruksverkets statistik. Bondens pris för matpotatis gäller augusti 2018. Övriga avräkningspriser är för oktober 2020.

Priserna är inte helt konsistent definierade i Jordbruksverkets statistik avseende transporten mellan gård och uppköpare. För matpotatis räknas priset fritt packeri. Bonden får då bekosta transporten dit. Motsvarande gäller spannmål där priset avser prisort. Mjök och kött har i stället priser som i huvudsak gäller vid bondens grind. Priserna är genomsnitt för Sverige och avser en specificerad kvalitet. I verkligheten skiljer priserna sig mellan regioner, tid på året och kvalitet på råvaran men det har inte kunnat beaktas. För bröd avser den största delen av avräkningspriset vete och i industrins del ingår både kvarn och bageri. För köttet får bonden betalt för hela djuret medan man som konsument köper delar av det, i mer eller mindre förädlad form. Här har ett genomsnittligt kilopris räknats ut för benfritt kött i butik för att motsvara hela djuret. Grisköttet antas till stor del säljas som charkprodukter. Påläggsskinka i tunna skivor har använts som pris för charkprodukterna. Omräkning av volymerna har gjorts för att korrigera för att bondens pris avser vara med ben. Liknande omräkningar har genomförts för övriga produkter där priset till bonden räknas med en annan volym än den som säljs till konsument. Bondens pris för mjölken har också justerats för skillnad i fettinnehåll.

Det finns många osäkerheter i beräkningarna på produktnivå. Dessa beräkningar bör därför främst användas som en illustration till att bilden skiljer sig kraftigt mellan olika produkter. Det har heller inte varit möjligt att särskilja industri och handel på produktnivå.